

E. PLATOBNÝ STYK

1. PLATOBNÝ STYK SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Hlavným cieľom Národnej banky Slovenska je udržiavanie cenovej stability. Za týmto účelom Národná banka Slovenska okrem iného riadi, koordinuje a zabezpečuje platobný styk a zúčtovanie dát platobného styku v rozsahu ustanovenom zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 566/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. Na usmerňovanie a zabezpečovanie jednotného platobného styku a zúčtovania dát platobného styku medzi bankami a vybranými právnickým osobami môže NBS vydávať všeobecne záväzné právne predpisy.

Národná banka Slovenska okrem tejto činnosti monitoruje vývoj a trendy v oblasti platobného styku, analyzuje štatistické údaje súvisiace s platobným stykom, organizuje porady so zástupcami bankového sektora, na ktorých rieši aktuálne problémy s cieľom zabezpečiť jednotný a bezporuchový platobný styk. Taktiež prezentuje zámery, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnia vývoj platobného styku v Slovenskej republike.

V roku 2002 Národná banka Slovenska úspešne zavŕšila veľmi náročnú etapu prípravy návrhu zákona o platobnom styku, ktorý bol 19. augusta 2002 schválený Národnou radou Slovenskej republiky.

Cieľom zákona č. 510/2002 Z. z. o platobnom styku a o zmene a doplnení niektorých zákonov bolo uzákonenie doteraz neexistujúcej komplexnej právnej úpravy platobného styku a zároveň zosúladenie právneho poriadku Slovenskej republiky s právnymi normami Európskej únie, ktoré sa vzťahujú na platobný styk. Zákon o platobnom styku bol pripravený v súlade s procesom aproximácie a harmonizácie právneho poriadku Slovenskej republiky s právnym poriadkom Európskej únie. Do zákona o platobnom styku bola transponovaná smernica č. 97/5/ES o kreditných cezhraničných prevodoch, smernica č. 98/26/ES o konečnom zúčtovaní v platobných zúčtovacích systémoch a v systémoch

zúčtovania cenných papierov, časť smernice č. 2000/46/ES o zakladaní, podnikaní a o obozretnom dohľade nad podnikaním elektronicko-peňažných inštitúcií (inštitúcií vydávajúcich elektronické peniaze), článok 8 smernice č. 97/7/ES o ochrane spotrebiteľa v prípadoch uzatvárania zmlúv na diaľku a odporúčanie č. 97/489/ES týkajúce sa transakcií uskutočnených pomocou elektronických platobných nástrojov a obzvlášť vzťahu medzi vydavateľom a držiteľom. Pritom zákon o platobnom styku ustanovuje nad rámec relevantných právnych noriem Európskej únie aj ďalšie skutočnosti súvisiace s platobným stykom.

Právny poriadok Slovenskej republiky doteraz neobsahoval komplexnú úpravu platobného styku tak, ako je obsiahnutá v novom zákone o platobnom styku. V oblasti platobného styku absentovala predovšetkým právna úprava ochrany klienta ako spotrebiteľa vo vzťahu k bankovým subjektom a tiež chýbala právna úprava ochrany platobných systémov pred rizikami, ktoré vyplývajú z prípadnej nesolventnosti účastníkov platobného systému zúčastňujúcich sa na činnosti tohto platobného systému.

Súčasťou zákona o platobnom styku sú aj ustanovenia o reklamáciách a riešení sporov, ktoré umožňujú operatívne riešiť spory z platobného styku mimosúdnou cestou, prostredníctvom stáleho rozhodcovského súdu.

2. PLATOBNÝ STYK MEDZI BANKAMI

Účastníkmi medzibankového platobného systému SIPS sú všetky banky, pobočky zahraničných bánk, Národná banka Slovenska, Exim-banka a tzv. tretie strany (nebankové subjekty, a to Autorizačné centrum Slovenska, a. s., a Burza cenných papierov Bratislava, a. s.).

Medzibankový platobný systém SIPS je v súčasnosti jediný platobný systém v Slovenskej republike určený na spracovanie a zúčtovanie tuzemských platieb. Systém nerozlišuje platby

veľkej a malej hodnoty. Základné typy platieb, s ktorými medzibankový platobný systém pracuje, sú príkaz na úhradu a príkaz na inkaso. Prevádzku tohto systému zabezpečuje Bankové zúčtovacie centrum Slovenska, a. s. (BZCS). Národná banka Slovenska plní funkciu zúčtovacieho agenta, t. j. zabezpečuje zúčtovanie výsledkov spracovania platieb v medzibankovom platobnom systéme SIPS na účtoch peňažných rezerv. Spracovanie a zúčtovanie platieb je plne automatizované, prenos údajov medzi BZCS a účastníkmi medzibankového platobného systému SIPS sa uskutočňuje v elektronickej forme.

V roku 2002 bolo v medzibankovom platobnom systéme SIPS 24 účastníkov. Za celý rok 2002 bolo spracovaných 89,1 mil. transakcií, čo je nárast o 13 % oproti predchádzajúcemu roku. Celková hodnota transakcií predstavovala 22 395 667 mil. Sk, čo je nárast o 41 % oproti predchádzajúcemu roku.

Počas roka 2002 nastali v oblasti medzibankového platobného styku výrazné zmeny. Valné zhromaždenie akcionárov BZCS v januári 2002

rozhodlo, že BZCS ako prevádzkovateľ medzibankového platobného systému ukončí svoju činnosť k 31. decembru 2002 a vyslovilo súhlas s riešením nového medzibankového platobného systému, ktoré navrhla Národná banka Slovenska s tým, že zabezpečí jeho riadnu funkčnosť od 1. januára 2003.

Projekt zavedenia nového medzibankového platobného systému SIPS prebiehal v niekoľkých etapách a končil sa paralelnou prevádzkou od októbra do decembra 2002. V rámci paralelnej prevádzky boli všetky údaje medzibankového platobného styku spracovávané v BZCS a aj v Národnej banke Slovenska. Spolu s medzibankovým platobným systémom SIPS sa zavádzal do prevádzky komunikačný systém BIPS a dátová sieť UNIVERZAL-NET.

V decembri 2002 bola ukončená paralelná prevádzka a boli vytvorené všetky predpoklady na úspešné zabezpečenie prevádzkovania medzibankového platobného systému SIPS Národnou bankou Slovenska od 1. januára 2003.

3. PLATOBNÉ NÁSTROJE

Medzi najpoužívanejšie nástroje bezhotovostného platobného styku patria prevody peňažných prostriedkov a elektronické platobné prostriedky. Z elektronických platobných prostriedkov sú najviac využívané platobné prostriedky diaľkového prístupu, a to najmä bankové platobné karty a v neposlednej miere aj platobné aplikácie elektronického bankovníctva, ako napríklad internet banking, home banking alebo telefónne aplikácie.

Bankové platobné karty

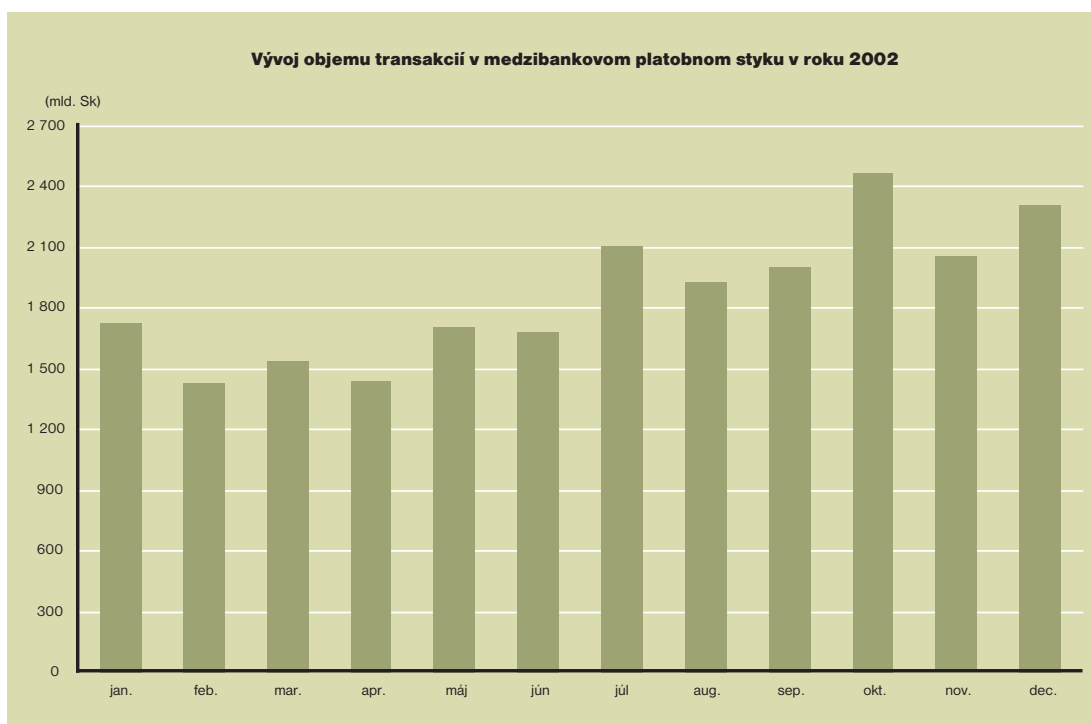
K 31. decembru 2002 bolo v obehu 2,46 milióna bankových platobných kariet, pričom najviac bolo debetných bankových platobných kariet 96,2 % (2,36 milióna), kreditné bankové platobné karty boli zastúpené 3,5 % (86 tisíc) a charge karty 0,3 % (8 tisíc). V porovnaní s rokom 2001 bol nárast v počte vydaných bankových platobných kariet 25 %, čo v prepočte na obyvateľa znamená, že každý druhý obyvateľ je držiteľom bankovej platobnej karty.

Takmer 80 % z celkového počtu bankových platobných kariet v obehu predstavujú medzinárodné bankové platobné karty a 20 % domáce bankové platobné karty. Banky sú vydavateľmi bankových platobných kariet kartových asociácií VISA (VISA a VISA Electron), MasterCard Europe (MasterCard a Maestro), American Express, Diners Club a domácich bankových platobných kariet ZBK.

Držitelia bankových platobných kariet môžu na území Slovenskej republiky využívať sieť 1 366 bankomatov a 15 931 platobných terminálov, z toho 12 265 EFT POS terminálov a 3 666 obchodných miest s imprinterami.

Z počtu 1 366 bankomatov môžu držitelia bankových platobných kariet použiť všetky bankomaty na výber hotovosti a na kontrolu zostatku, 20 bankomatov na vklad hotovosti, 830 bankomatov na zadanie tuzemského prevodu a 910 bankomatov na dotovanie predplatených programov poskytovaných mobilnými operátormi.

Platobné terminály sú využívané predovšetkým na platby a v menšej miere aj na výber hotovosti

hlavne na zmenárenských miestach a v pobočkách bánk.

Trendom vo vývoji akceptácie bankových platobných kariet je dynamickejší nárast počtu EFT POS terminálov v porovnaní s nárastom bankomatov, čo v medziročnom porovnaní znamená nárast počtu EFT POS terminálov o 28 % a bankomatov o 15 %. Aj naďalej prevládajú výbery hotovosti z bankomatov (79 % z celkového počtu transakcií nad platbami (21 %). Hodnota výberov hotovosti z bankomatov predstavovala 87 % z celkovej hodnoty transakcií a hodnota platieb 13 %. V medziročnom porovnaní ide o nárast počtu a hodnoty výberov hotovosti z bankomatov o 2 %, čo znamená, že držiteľia bankových platobných kariet aj naďalej uprednostňujú hotovosť pred bezhotovostným platením.

Platobné aplikácie elektronického bankovníctva

Platobné aplikácie elektronického bankovníctva umožňujú klientom banky čerpať peňažné prostriedky z bankového účtu prostredníctvom elektronických komunikačných médií.

Medzi najrozšírenejšie platobné aplikácie elektronického bankovníctva patria počítačové a telefónne aplikácie, ako napr. home banking, internet banking a mobile banking, prostredníctvom ktorých môžu klienti uskutočňovať prevody peňažných prostriedkov.

Iné služby a produkty

Banky v súčasnosti poskytujú svojim klientom rôzne druhy služieb súvisiacich s používaním nástrojov bezhotovostného platobného styku:

a) držiteľia bankových platobných kariet môžu uskutočňovať tuzemské prevody prostredníctvom bankomatov, ako aj dotovať predplatené programy mobilných operátorov taktiež prostredníctvom bankomatov,

b) držiteľia virtuálnych platobných kariet alebo kreditných bankových platobných kariet môžu on-line nakupovať prostredníctvom internetu, c) prevádzkovanie internetových systémov, ktoré umožňujú platby malých súm (tzv. mikroplatby) za služby poskytované prostredníctvom internetu.

4. SPOLUPRÁCA S MEDZINÁRODNÝMI INŠTITÚCIAMI

V súvislosti s prípravou vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie a neskôr do Európskej menovej únie spolupracuje Národná banka Slovenska s Európskou centrálnou bankou, ktorá venuje oblasti platobného styku nemalú pozornosť a pravidelne organizuje stretnutia s kandidátskymi krajinami za účelom interpretovania svojich zámerov, stratégie a aktuálnych problémov. Značný priestor sa venuje vzájomným diskusiám a konzultáciám o ďalšej stratégii v oblasti medzinárodného platobného styku.

Národná banka Slovenska spolupracuje aj s ďalšími medzinárodnými inštitúciami, napr. Medzinárodným menovým fondom a Bankou pre medzinárodné zúčtovanie.

V roku 2002 sa Národná banka Slovenska zúčastnila na programe hodnotenia, organizovaného Európskou centrálnou bankou, ako aj na hodnotení finančného systému Slovenskej republiky (FSAP, Financial Sector Assessment Program), ktorý bol koordinovaný Medzinárodným menovým fondom a Svetovou bankou. V rámci neho bola, okrem iného, hodnotená aj infraštruktúra platobného systému SR.

Program hodnotenia Európskej centrálnej banky bol veľmi detailne zameraný na hodnotenie infraštruktúry platobných systémov a systémov zúčtovania cenných papierov a funkcií dohľadu nad uvedenými systémami. V záverečnej fáze hodnotenia vypracovala Európska centrálna banka komplexnú hodnotiacu správu

o stave a pripravenosti infraštruktúry platobných systémov a systémov zúčtovania cenných papierov každej kandidátskej krajiny na vstup do Európskej únie a neskôr do Európskej menovej únie. Oficiálnu hodnotiacu správu dostala Národná banka Slovenska v septembri 2002. V správe sa konštatuje, že infraštruktúra platobných systémov a systémov zúčtovania cenných papierov v Slovenskej republike je po naplnení odporúčaní Európskej centrálnej banky plne pripravená na vstup a bezproblémové zaradenie sa do európskych štruktúr.

Aj na základe jedného z odporúčaní Európskej centrálnej banky bola v novembri 2002 uzatvorená Dohoda o spolupráci medzi Národnou bankou Slovenska a Úradom pre finančný trh, ktorá upravuje spoluprácu pri výkone dohľadu nad bankovníctvom, platobnými systémami a v devízovej oblasti a pri výkone dohľadu nad finančným trhom v oblasti kapitálového trhu a poisťovníctva.

5. SYSTÉM PLATOBNÉHO STYKU NÁRODNEJ BANKY SLOVENSKA

Národná banka Slovenska zabezpečuje vedenie účtov klientov, vykonávanie platobného styku a poskytovanie ďalších služieb súvisiacich s platobným stykom prostredníctvom svojho platobného a účtovného systému ABO.

Okruh klientov, ktorým Národná banka Slovenska vedie účty, je stanovený najmä zákonom č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska, zákonom č. 303/1995 Z. z. o rozpočtových pravidlách a zákonom č. 291/2002 Z. z. o Štátnej pokladnici a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Národná banka Slovenska vedie účty najmä bankám, organizáciám hospodáriacim s prostriedkami štátneho rozpočtu, organizáciám hospodáriacim s prostriedkami rozpočtu vyššieho územného celku, verejným vysokým školám a svojim zamestnancom.